

Т. І. Олійник,
к. е. н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Бердянський університет менеджменту і бізнесу

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

T. Oleinik,
PhD, assistant professor of accounting, analysis and audit, Berdyansk University of Management and Business

SYSTEMATICS MANAGEMENT DECISIONS REPRODUCTION PROCESS ASSETS FARMS

У статті розкрито теоретико-методологічний аспект створення ефективної системи прийняття управлінських рішень з відтворювального процесу основних засобів аграрних підприємств на основі запровадження балансу потреб і можливостей товаровиробника.

The article explores the theoretical and methodological aspect of an effective system of management decisions on the reproductive process assets farms based on the introduction of balance needs and resources producers.

Ключові слова: Відтворення, основні засоби, моніторинг, бюджетування, управлінські рішення, аграрні підприємства, виробництво.

Key words: reproduction, plant and equipment, monitoring, budgeting, management decisions, farmers, production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реалії сучасного стану аграрного виробництва висули нові, невирішені задачі, що вимагають більш повного вивчення специфічних умов і особливостей забезпечення відтворювальних процесів. Більш того, підвищилася значимість пошуку відповідей на актуальні питання забезпечення економічного зростання сільськогосподарського виробництва на якісно новій технічній основі, що вимагає більш ретельного дослідження дії всієї сукупності факторів відтворення основних засобів виробництва, їх реновації й ефективного функціонування.

Враховуючи мізерність державних інвестувань в основний виробничий капітал сільського господарства, товаровиробники змушені вишукувати внутрішні резерви з проведення відтворювальних процесів основних засобів, мобілізуючи при цьому весь наявний свій ресурсний потенціал та можливості. Це насамперед відпрацювання управлінських заходів щодо системно-функціонального підходу у визначенні процесів відтворення активної частини основних засобів виробництва.

Сьогодні до такої системної організації виробництва і управління відносять: концепцію "ощадного виробництва, систему "шести сігм" [1], теорію обмеження систем [2], теорію розв'язку винахідницьких задач [3], цикл якості Демінга [4]. Такі концепції є найсучаснішими відомими і перевіреними світовою практикою системами ефективного ведення бізнесу. Їх розробка та впровадження у господарювання аграрного підприємства створить їх потужний внутрішній відтворювальний потенціал. Але для досягнення поставленої цілі повинна бути розроблена стратегія гармонізації державної аграрної політики та стратегія розвитку окремого сільськогосподарського підприємства. Дані стратегії повинні бути збалансовані на сукупності ключових факторів успіху. Саме ці фактори і формують вектор стратегічних цілей, досягнення яких забезпечить реалізацію загальної мети державної аграрної технічної політики та окремого товаровиробника у відтворювальних процесах.

Рис. 1. Основні функції відтворювальних процесів основних засобів

Джерело: розробка автора

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання у досягненні ефективності відтворювальних процесів основних засобів аграрного виробництва потребує системності прийняття управлінських рішень. Ця проблема є наріжним каменем дослідження видатних вчених-економістів аграріїв, серед яких: Я.К. Білоусько, П.М. Герасим, М.І. Герун, М.І. Грицишин, М.Й. Малік, А.П. Питулько, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, В.Л. Товстопят, В.С. Шибанін та інші дослідники [5; 6; 7; 8; 9; 10].

Не принижуючи і високо оцінюючи значення проведених ними досліджень, треба константувати, що залишаються невирішені питання щодо побудови процесно-функціонального підходу із відпрацювання певної управлінської системи у відтворенні основних засобів аграрних підприємств, яка ґрунтується на визначенні потреб і можливостей товаровиробника.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад відтворювальних процесів основних за-

собів виробництва на основі побудови системного управлінського підходу із використанням економічної моделі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Створення дієвої системи прийняття управлінських рішень є комплексом визначення, вивчення, узгодження та корегуванні необхідних потреб реалізації процесів відтворення основних засобів виробництва, і виходить із фінансових можливостей господарства як наявного його інструментарію.

Функціональне призначення такої системи характеризує сукупність економічних і господарських процесів із визначенням оптимальної оцінки прийняття рішень. Встановлюється основна мета і окреслюються задачі, ґрунтуючись на процесно-функціональному підході з визначення основних напрямів відтворення (рис. 1).

Визначально аналітична функція реалізується через попереднє накопичення та обробку інформації про ретроспективний і поточний стан господарства на основі дослідження його фінансових та майнових показників, де основними джерелами виступає обліковий процес господарства.

Бюджетна — узгодження наявних потреб відтворення з реальними фінансовими можливостями, основою якої є вартісна оцінка техніко-технологічної складової активних основних засобів праці та вартість виробленої сільськогосподарської продукції (реалізована або яка буде реалізуватись).

Функція моніторингу — це здійснення постійного контролю і коригування показників ефективності управ-

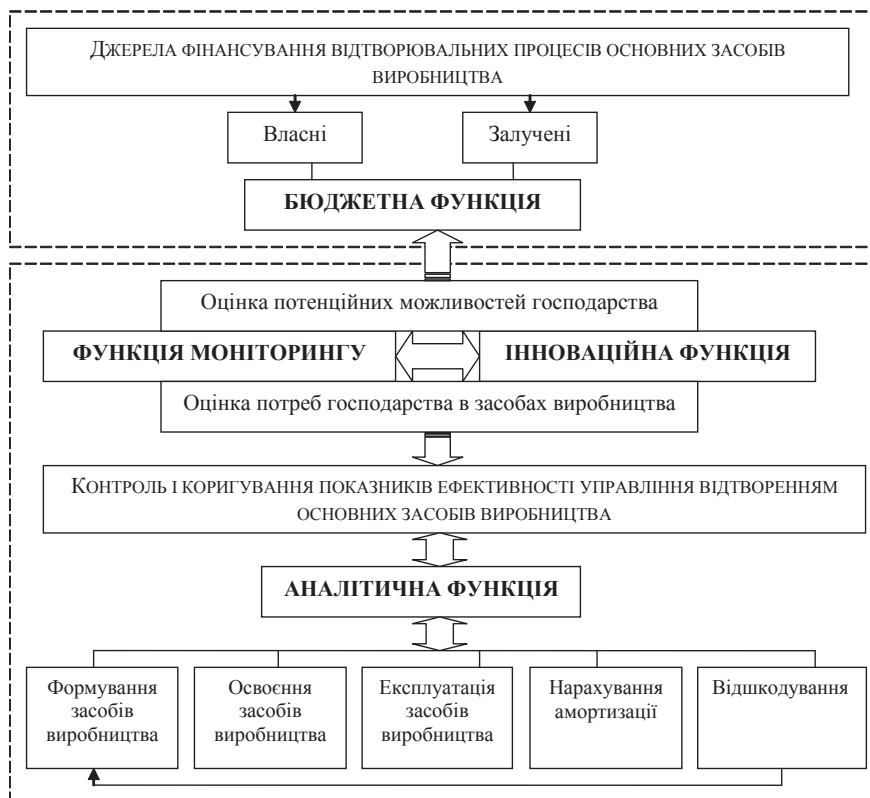

Рис. 2. Двоконтурна модель управління відтворювальними процесами основних засобів виробництва

Джерело: розроблено автором.

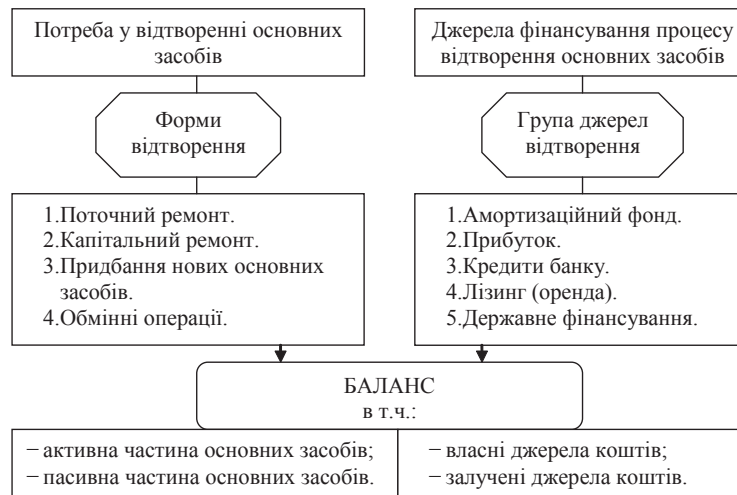

Рис. 3. Бюджетний баланс потреб і джерел відтворення основних засобів

Джерело: розроблено автором.

ління відтворювальними процесами на основі проведення економічного аналізу використання основних засобів праці.

Інноваційна функція — можливі шляхи забезпечення господарства більш продуктивними основними засобами у відповідності до розвитку науково-технічного прогресу з метою покращення ефективності їх експлуатаційних характеристик.

Необхідно відмітити, інноваційна функція і функція моніторингу має нерозривний зв'язок між собою, який полягає у визначенні спроможності господарства запроваджувати новітні технології виробництва: інновація задає мотив впровадженню високоефективних технологій, моніторинг визначає можливу ефективність їх використання і через бюджетну функцію (фінансовий механізм) втілює прийняті рішення.

Таким чином процесно-функціональний підхід задає напрям формуванню управлінських рішень з послідовним системним їх втіленням. Підґрунтям цього підходу є розуміння процесу кругообігу основних засобів виробництва за кожною їх стадією, яка має свої особливості відносно свого функціонального призначення, і тому має вплив на подальші процеси їх освоєння, експлуатацію та відтворення. Організаційною передумовою тут виступає систематизація наукових і практичних підходів щодо визначення стану та експлуатаційної придатності основних виробничих засобів для подальшої реалізації запланованих управлінських заходів.

Звідси, ґрунтуючись на основних функціональних положеннях системи вироблення управлінських рішень, це можна представити як своєрідну модель відтворювального механізму основних засобів сільськогосподарського виробництва. А виходячи з того, що для сучасного етапу функціонування аграрних товаровиробників присутнє самофінансування, то модель управління представляється двоконтурною з відображенням організаційного і фінансового аспекту відтворення (рис. 2).

Запропонована модель призначена для постійного аналітичного впливу в перегляді функціонального стану основних засобів виробництва, розробки та реалізації управлінських заходів щодо результативності про-

цесу їх відтворення. Це має вагоме практичне значення, оскільки базується не лише на емпіричному уявленні, але й формалізованому підґрунті ефективності прийняття управлінських рішень — постійне проведення оцінки на основі співставлень фактичних значень ефективності відтворювальних процесів із оптимальними.

Дана модель представлена двома блоками: "визначення потреб" і "визначення можливостей", що сприятиме оперативному реагуванню на мінливі зміни зовнішнього та внутрішнього економічного середовища.

Основою блоку "визначення потреб" є бюджетування як головний сегмент моделі управління.

Бюджетування в ринкових умовах господарювання — найбільш актуальний захід, який повинен гнучко реагувати на зміни економічного середовища і дозволяє управляти потребами відтворення товаровиробника, виходячи із його фінансових можливостей. Отже, сегмент бюджетування можна представити у вигляді балансу потреб і можливостей, відображаючих відтворювальні процеси основних засобів виробництва (рис. 3).

Загалом сегмент бюджетування є не що інше як формування балансу потреб та можливостей господарства із реалізації відтворювальних процесів основних засобів виробництва. У свою чергу, бюджетування, на наше переконання, необхідно віднести до фінансово-організаційної функції управління із окресленням орієнтирів стратегічному плануванню.

При цьому фінансовий мотив бюджетування — це встановлення структурного складу фінансових ресурсів товаровиробника, оцінка і коригування показника матеріальної його незалежності, який виступить індикатором ресурсних можливостей з використання власних та виявлення потреби у залученні зовнішніх джерел інвестування.

Організаційний — відслідкування стану і динаміки ефективності управління процесом відтворення основних засобів як взаємозалежна і взаємодоповнююча функція, яка ґрунтується на використанні формалізованого методу, оснований на поточному плануванні. Це враховується за прямими і зворотними інформаційними потоками інших сегментів моделі управління, що забезпечує оперативність та достовірність прийняття управлінських рішень.

Планування, з урахуванням стратегічних напрямів розвитку господарства, здійснюється на основі поставлених цілей і полягає у розробці поточних планів. Таке цільове планування враховує попит на сільськогосподарську продукцію, рівень прибутковості з відповідною часткою ринку яку займає господарство.

При цьому зниження попиту на сільськогосподарську продукцію — зменшує потреби товаровиробника щодо розширення матеріально-технічної бази і призводить до перегляду форм та методів управління процесом її відтворення.

Процес відтворення активної частини основних засобів виробництва як імпульс всьому агротехнологічному процесу виступає чинником підвищення результативності господарювання і визначається коефіцієнтом технічної оснащеності, де оптимальне його значення характеризує специфіку господарської діяльності за галузевим спрямуванням.

Отже, впровадження комплексу заходів запропонованої нами системності прийняття рішень, ефективності управління у стратегічному плані, буде спрямовано на досягнення поставлених цілей господарства, а заходи тактичного планування — на відстеження показника технічної оснащеності, який характеризує ефективність формування основних засобів виробництва і який виступить необхідною умовою реалізації всього відтворювального їх процесу товаровиробника.

Таке освоєння і використання основних засобів праці набуде інтенсифікації їх відтворення, саме тому необхідною умовою механізму прийняття управлінських рішень є проведення оперативного планування, виходячи із наявних можливостей господарства.

Реалізація оперативних планів дозволить врахувати динамічні ринкові зміни споживачів та внутрішні зміни самого товаровиробника у здійсненні комплексного підходу до управління відтворювальними процесами основних засобів виробництва із синхронізацією сегментів моделі [11]. При цьому основним індикатором розробки поточних планів виступить критеріальний показник ефективності використання основних засобів, який враховує динамічні зміни і тенденції розвитку господарства в цілому.

Виходячи із поточних та стратегічних цілей розвитку господарства, в методах поточного планування необхідно виокремити процес відшкодування (амортизація) засобів праці щодо прийняття відповідного рішення. Це виступить так званим перехідним етапом з проведення простого чи розширеного відтворення основних засобів господарства із індикаторним показником коефіцієнта зносу, який описує ефективність даного процесу і має прямий вплив на формування управлінських заходів щодо доцільності та необхідності їх реалізації.

ВИСНОВКИ

Організаційний чинник відтворення основних засобів виробництва — синтез управлінських рішень на всіх етапах їх виконання як певний комплексний процес щодо освоєння і ефективності експлуатації основних засобів праці. Тому особливо важливе значення серед сегментів моделі необхідно віднести інноваційному. Саме інноваційний сегмент мотивує перспективні цілі управління із розробки і впровадження новітніх технологій виробництва.

Систематизація прийняття рішень відтворювальних процесів основних засобів виробництва, дозволить вдосконалити управлінський аспект господарства, привести до ефективної реалізації наукових підходів та практичних заходів щодо проведення постійного аналізу, коригування, контролю та вивчення тенденцій розвитку функціонування аграрних підприємств з урахуванням динамічності економічних перетворень зовнішнього і внутрішнього середовища товаровиробника.

Критерієм системності прийняття управлінського рішення є коефіцієнт інтенсивності відтворення основних засобів, який має прямо пропорційний вплив на ефективність їх використання і таким чином справляє значний ефект управління даним процесом. При цьому необхідно зазначити, якщо коефіцієнт інтенсивності відтворення становить менше одиниці — вибуття основних засобів перевищує їх введення, то господарству необхідно прийняти рішення щодо нормативного планування у їх відтворенні.

Література:

1. Джорж Л. Майкл. Бережливое производство + шесть сигм. Комбинируя качество шести сигм со скоростью бережливого производства / Майкл Л. Джорж; Пер. с англ. — 2-е изд. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. — 360 с.
2. Деминг Э. Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми, системами и процессами / Деминг Э.; Пер. с англ. — 2-е изд. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. — 419 с.
3. Альтшуллер Г. Найти идею: Введение в ТРИЗ-теорию решения изобретательских задач / Альтшуллер Г. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. — 400 с.
4. Голдратт Э. М. Цель. Процесс непрерывного улучшения. Цель-2. Дело не в везенье / Э. М. Голдратт, Дж. Кокс; Пер. с англ. — К.: Издательский дом "Максимум", 2008. — 778 с.
5. Білоусько Я. К. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі: наук.-практ. вид / Я. К. Білоусько, В. О. Питулько, В. Л. Товстопад. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2007. — 216 с.
6. Підлісецький Г. М. Основні виробничі фонди: ефективність, оновлення, оцінка / Г. М. Підлісецький, П. М. Герасим, М. І. Герун // Економіка України. — 2008. — № 6. — С. 45—51.
7. Грицишин М. І. Економіка відтворення сільськогосподарської техніки: наук.-практ. вид. / Грицишин М. І. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2009. — 62 с.
8. Малік М. Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва / М. Й. Малік // Фінанси України: фінансовий механізм. — 2004. — № 5. — С. 47—53.
9. Саблук П. Т. Становлення аграрної політики в Україні / Саблук П. Т. // Економіка АПК. — 2011. — № 8. — С. 3—7.
10. Шибанін В. С. Державна технічна політика у контексті оновлення і розвитку матеріально-ресурсних засобів аграрного виробництва в Україні / В. С. Шибанін // Економіка АПК. — 2006. — № 1. — С. 12—14.
11. Россоха В. В. Принципи побудови економічної моделі виробничого потенціалу підприємства / В. В. Россоха // Агроінком. — 2006. — № 8. — С. 45—49.

Стаття надійшла до редакції 03.07.2013 р.